

# Veteriner Hekimlik Yönünden Bruselloza Yaklaşım

Kemal Mete

Bruselloz hayvancılık alanında büyük önemi olan, özellikle büyük baş hayvanlarda yavru atımına, süt ve et verim kaybına neden olan bir zoonozdur.

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca çok fazla insan ve hayvan hareketlerine maruz kalmış ve bunun sonucu olarak da bazı hastalıkların girmesine, yayılmasına sahne olmuştur. Sınırlarındaki kaçak hayvan giriş ve çıkışlarının kontrol altına alınamaması özellikle salgın hastalıklar yönünden zengin olan Ortadoğu ülkelerinden hastalıkların girişine neden olmaktadır. Ülkemize yerleşen hastalıkların en önemlilerinin başında şüphesiz bruselloz gelmektedir.

Dünyada ve ülkemizde brusellozla mücadele büyük önem taşımaktadır. İnsanlara brusellozun geçişinde ana faktör hayvanlarla direkt temas veya hayvansal ürünlerin alınmasıdır. Bu nedenle hayvancılıkla uğraşan kesimlerde özellikle kasap, celep, veteriner hekimler v.s. gibi meslek gruplarında bruselloz yaygındır. Aynı zamanda taze peynir tüketiminin fazla olduğu yörelerde halk arasında da yaygındır. İnsanlardaki brusellozun kontrol altına alınmasında ana faktör hayvanlardaki bruselloz ile savaşıdır. Bu nedenle veteriner hekimlik yönünden brusellozla savaş büyük önem taşımaktadır. Çünkü bruselloz hayvanlarda et, süt ve damızlık veriminde büyük zararlar yanında, yavru atımıyla da ulusal ekonomiye büyük zararlar vermektedir.

Hayvanlar (özellikle sığırlar) arasındaki brusellozun kontrol ve eradikasyonu için FAO/WHO eksperler komitesi birbirine bağlı 3 program önermektedir:

1- **Hayvanların infeksiyonla direkt temasının önlenmesi:** Sağlam bölgelere hasta hayvanların sokulmaması, hastalıklı bölgelerin kordon altına alınarak hayvan giriş-çıkışının yasaklanması,

2- **Test ve reaktörlerin eliminasyonu:** Bölgedeki sığırların çeşitli serolojik testlerle tarandıktan sonra, reaktör olarak tespit edilenlerin ayrılarak ya kesime gönderilmesi, ya da ayrı bir bölgede işaretlenerek toplu halde tutulması,

3- **Aşılama:** Sığır, koyun ve keçilerin bruselloza karşı aşılanarak dirençli bir nesil elde edilmesi, eradikasyonun hızlandırılması bakımından daha önce aşılanmamış ergin hayvanların da azaltılmış doz aşılarla aşılanarak hastalıktan korunmalarının sağlanması.

Bütün programlar göz önüne alındığında brusellozla mücadelenin temelinde hayvanların aşılanması yatmaktadır.

Bruselloz veteriner hekimlik yönünden bildirim ve savaşı zorunlu olan bir infeksiyondur. Hayvanlarda tedavi, uzun sürmesi ve masraflı olması bakımından elverişli değildir. *Brucella* müsbet bulunan sığırlar kesime gönderilerek parası devlet tarafından hayvan sahibine ödenmektedir.

Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğüne bağlı birimlerde bruselloz ile mücadelede aşağıdaki çalışmalar yapılmaktadır:

1-26 yıl sürecek olan ve mali portesi 1982 yılı birim fiyatlarıyla 28.7 milyar TL olan "Türkiye Brusellozis Mücadele Projesi" hazırlanmış ve 1983 yılında yürürlüğe konmuştur. Bu projenin ulusal bütçeye katkısı yine 1982 yılı birim fiyatlarıyla 218 milyar TL olacaktır. Bu projede Türkiye 5 bölgeye ayrılmıştır. Her iki

yılda bir olmak üzere bir bölge devreye girecek, böylece 10 yıl içinde bütün bölgeler bu projeye dahil edilmiş olacaktır. Bu projenin esas aşılmasıdır. 4-8 aylık dişi danalar *Brucella abortus* S.19 ile, 3-5 aylık kuzu ve oğlaklar *Brucella melitensis* ile aşılanacaktır.

Bu aşılar Pendik Veteriner Araştırma Enstitüsünde üretilmekte olup 1988 yılında 1 milyona yakın sığır ve 11 milyon koyun, keçi aşılanmıştır. Bu aşılama sonucunda gelecekte bruselloza karşı tamamen dirençli bir nesil elde edilecektir. Bu programın uygulanmasını ve başarı ile sonuçlanmasını temin edecek olan planlı ve azimli bir çalışmadır. Bu çalışmalara destek olmak ve bruselloz ile savaşı hızlandırmak amacıyla gelecek yıllarda ergin sığırların da azaltılmış doz *B. abortus* S.19 aşılarıyla aşılanmaların planlanmaktadır. Bölgelerde yapılacak epidemiyolojik çalışmalar sonucunda bu program da yürürlüğe konacaktır.

2- Ülkemizdeki yetiştiricilerin ve halkımızın bu hastalık ve bulaşması hakkında bilgilerinin çok az veya yanlış olması, hayvan hareketlerinin fazla ve kontrolsüz olması, hastalık ihbar sisteminin iyi çalışmaması nedeniyle hastalık hayvanlar arasında yayılmakta ve buna bağlı olarak da insanlarda yaygınlaşmaktadır. Hastalıkla savaş için köylere giden veteriner hekimler yetiştiricilerimizi bu hastalık yönünden aydınlatmak için seminerler düzenlemekte, bu hastalığın bulaşmasında etkili olan faktörler hakkında bilgi vermektedirler. Bu toplantılarda özellikle taze kaynatılmamış sütlerin kullanılması ile peynir, tereyağı, krema gibi ürünlerden hastalığın insanlara bulaşımını anlatılmaktadır.

3- Hayvan hareketlerinin kontrolü dünyada hemen her ülkenin sorunudur. Ülkemizde de maalesef büyük sorunlar yaratmaktadır. Bugün kaçak yollarla hayvan nakillerinin önü almamaktadır. Bu nedenle özellikle Doğu Anadoludan batıya hayvan nakillerini kontrol altında tutabilmek için bakanlığımız bünyesinde çalışmalar sürdürülmektedir. Bu hayvanlar Orta Anadoluda tekrar kontrolden geçtikten sonra sağlam olanların nakillerine izin verilmektedir. Bu da bruselloz gibi infeksiyonların bir bölgeden diğer bir bölgeye sıçramasını büyük ölçüde engelleyecektir.

4- Son yıllarda hayvan hastalıklarının yurdumuzdaki dağılımı ve insidansını saptamak için epidemiyolojik çalışmalar başlatılmıştır. Bruselloz da bu çalışmalar kapsamındadır. Pendik, Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Elazığ, Erzurum illerindeki araştırma enstitüleri tarafından kendilerine bağlı bulunan bölge illerindeki sığırların % 5, koyun ve keçilerin % 1'ini kapsayacak şekilde süt ve kanları alınmakta, bunlar bu enstitülerde Ring ve Rose-Bengal testleri ile kontrol edilmektedir. Bu hayvanların seçimi tamamen rastgele örnekleme ile olmaktadır. Alınan ilk sonuçlara göre bruselloz koyun ve keçilerde % 5.2, sığırlarda % 2.3 oranında seyretmektedir. Yine bu sonuçlara göre Balıkesir, Bursa, Niğde, Siirt, Elazığ, Konya illerinde diğer illere göre hastalık biraz daha yaygın durumdadır.

Bu hastalıkla savaşın etkili olabilmesi için bruselloz görülen bölgelerde saha şartlarında veteriner hekimler aşılama, kordon koyma, kesim politikası uygularken bölge doktorlarının da aynı anda insanlarda tarama yapması ve buna göre stratejilerini saptamaları gerekmektedir.

Pendik Veteriner Araştırma Enstitüsü, İstanbul  
Bruselloz Simpozyumu'nda (6 Aralık 1989, İstanbul) bildirilmiştir.